

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Datum 7 oktober 2019
Betreft Appreciatie IPBES-rapport en aankondiging interdepartementaal
programma Versterken Biodiversiteit

**Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk gebied**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk
DGNVLG / 19223509

Bijlage(n)
1

Geachte Voorzitter,

Op 5 mei jl. verscheen het Global Assessment van het Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES). Het rapport kreeg veel aandacht in zowel politiek als media, vanwege de grondige en verregaande conclusies. De bevindingen maken duidelijk dat de achteruitgang van de biodiversiteit wereldwijd sneller gaat dan verwacht en leidt tot grote risico's voor het menselijk welzijn. Het rapport beschrijft de achteruitgangondermeer toe aan niet-duurzame consumptie- en productiepatronen als onderliggende factor. Hoewel biodiversiteitsherstel nog steeds te bereiken is, wijst het rapport op de noodzaak tot een omslag in ons denken en handelen, met duurzame consumptie en productie voorop. Zonder deze omslag blijft het merendeel van de Sustainable Development Goals buiten bereik.

In de bijlage treft u de kabinetsappreciatie van het IPBES Global Assessment, waarmee ik samen met deze brief uitvoering geef aan een verzoek van uw Kamer in de regeling van werkzaamheden van dinsdag 14 mei 2019 (uw kenmerk 2019Z09440). In de appreciatie is aangegeven welk proces is gevolgd om tot het rapport te komen en wat de belangrijkste conclusies zijn. Die conclusies raken ook dringende vraagstukken in Nederland rondom het beschermen van natuur, zoals het terugdringen van stikstofemissies en het tegengaan van klimaatverandering.

In deze brief geef ik daarom, mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, aan wat er al gebeurt, maar vooral dat ik samen met provincies, andere departementen en andere partijen de komende jaren nationaal en internationaal een ambitieus natuurbeleid voorsta. Over de verdere internationale inzet zal uw Kamer in een separate brief worden geïnformeerd, waarbij mede de uitgebreidere inzet van het kabinet ter uitvoering van de motie Jetten-De Groot (Kamerstuk 21501-20, nr. 1440) zal worden beschreven.

In het nationale natuurbeleid staan verbreding en verbinding centraal, evenals het natuurpositief maken van andere sectoren. Daarbij teken ik wel aan dat we pas aan het begin staan van de door het IPBES-rapport bepleite maatschappelijke transitie naar een natuur-inclusieve samenleving.

Wat er nationaal al gebeurt

Binnen de diverse beleidsterreinen wordt nu al hard gewerkt aan het voorkomen van verlies aan biodiversiteit in Nederland. Op mijn eigen beleidsterrein gaat het daarbij onder meer om de volgende ontwikkelingen:

- De ingeslagen weg naar kringlooplandbouw, zoals omschreven in de LNV-visie 'Waardevol en verbonden', draagt bij aan een vermindering van de negatieve effecten van de landbouw op natuur en milieu in binnen- en buitenland en daarmee op een verbetering van de biodiversiteit.
- Het verbinden van landbouw en natuur. Het realisatieplan van de LNV-visie 'Op weg met nieuw perspectief', dat voor de zomer met uw Kamer is besproken (Kamerstuk 3500, XIV, nr. 76) bevat diverse maatregelen die bijdragen aan het versterken van biodiversiteit. Ik noem hierbij samenwerkingsovereenkomsten tussen Staatsbosbeheer en boeren, waarbij enkele duizenden hectares vrijkomende pachtgronden worden ingezet om boeren te ondersteunen bij de omschakeling naar natuur inclusieve bedrijfsvoering, uitbreiding van bloemrijke akkerranden via de pilots van het gemeenschappelijk landbouwbeleid en het stimuleren van behoud en aanleg van landschapselementen, onder andere ter uitvoering van de motie-De Groot (Kamerstuk 33576, nr. 158). Het terugdringen van stikstofemissies staat in directe relatie met behoud en bevordering van kwetsbare biodiversiteit in de Nederlandse natuur. Voor het oplossen van dit vraagstuk op de lange en korte termijn loopt een separaat proces waarover u zeer spoedig wordt geïnformeerd.
- Ondersteuning van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Ik omarm dit initiatief vanuit de samenleving dat de brede zorg over de biodiversiteits-problematiek deelt en adresseert, en ondersteun het onder meer via samenwerking op de biodiversiteitsmonitoren voor veehouderij en akkerbouw.
- De vergroening van het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Voor Nederland wordt de vergroening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) vormgegeven in het NSP ten behoeve van biodiversiteit, klimaat en landschap.
- Het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland, waar ik samenwerk met provincies, gemeenten en waterschappen aan het gebiedsgericht verbeteren van biodiversiteit gecombineerd met andere opgaven.
- Het benutten van de synergie tussen klimaatadaptatie en biodiversiteit. Ik zet in op maatregelen waarbij we gelijktijdig het verlies aan biodiversiteit verminderen en bijdragen aan klimaatmitigatie of -adaptatie, onder meer via het Klimaatakkoord, de Nationale Adaptatie Strategie en het actieprogramma klimaatbestendige natuur.
- De uitbreiding en de versterking van het Natuurnetwerk Nederland door provincies. Dit blijft voor het kabinet een prioriteit, omdat het perspectief geeft aan (kwetsbare) biodiversiteit via grotere en robuustere leefgebieden.
- Nederland is initiatiefnemer van het Amsterdam Declaration Partnership voor duurzame handelsketens ter voorkoming van ontbossing, dat zowel internationale als nationale inzet vraagt.
- Ondersteuning van de Werkgroep Biodiversiteit onder het Platform Duurzame Financiering van De Nederlandse Bank. Deze werkgroep richt zich internationaal op de ontwikkeling van instrumenten en methoden voor *zero deforestation*-ambities van financiële instellingen. De nationale focus werkt aan het financieren van een positieve impact op biodiversiteit (in samenwerking met Deltaplan Biodiversiteitsherstel) door ontwikkeling van verdienmodellen en bijdragen aan monitoring.

- Inzet op verhoogde waardering en opschaling van initiatieven van bedrijven om hun negatieve impact op biodiversiteit beter inzichtelijk te maken en deze impact vervolgens via hun activiteiten te verminderen of zelfs ten positieve te veranderen. In de onlangs verstuurde brief over het programma Natuurlijk Ondernemen bent u geïnformeerd over de inzet biodiversiteit voor het bedrijfsleven tastbaarder te maken (Kamerstuk 33 576, nr. 166) .

Veel van de resultaten van deze acties zijn pas over langere tijd zichtbaar. Wel is bekend dat met de uitvoering van de huidige beleidsafspraken, zoals de voltooiing van het Natuur Netwerk Nederland, 65% van het doelbereik voor de Vogel- en Habitatrichtlijn kan worden behaald in 2027, inclusief verbetering van omgevingscondities als water- en milieukwaliteit (Planbureau voor de Leefomgeving, Lerende evaluatie natuurpact, 2017). In het vervolg van deze brief kom ik terug op specifieke doelen voor biodiversiteit en hoe deze in te vullen.

Het IPBES-rapport maakt echter voornamelijk duidelijk dat er, ondanks de inspanningen, mondiaal nog niet genoeg gebeurt om een rijke biodiversiteit ook voor toekomstige generaties te behouden. De zesde Nationale Rapportage van het Koninkrijk der Nederlanden aan het Biodiversiteitsverdrag (Kamerstuk 26 407, nr.128) stelt dat ook Nederland niet genoeg doet om aan de doelstellingen van het verdrag te voldoen en biodiversiteit te waarborgen.

Toch kunnen we het tij nog keren. Met gerichte en gecoördineerde inzet kan de benodigde omslag worden bereikt om de teruggang in biodiversiteit om te buigen naar herstel. In die aanpak moeten we steeds het verbinden van de biodiversiteitsopgave met andere opgaven centraal zetten. Zo komt ook het bereiken van een groot aantal duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) dichterbij. Nederland zet zich daar op nationaal, Europees en internationaal niveau voor in.

Extra inzet op het terrein van natuur en landbouw

Binnen mijn ministerie gaat het daarbij om de verbinding landbouw en natuur, als integraal onderdeel van de LNV-visie en het bijbehorende Realisatieplan, en de directe bescherming van kwetsbare natuur. Daarbij ga ik naast bovenstaande lopende acties extra inzet plegen op:

- Een nieuwe Natuurambitie. Samen met provincies heb ik gewerkt aan een nieuwe ambitie om de afname van biodiversiteit in Nederland om te buigen naar herstel. Deze ambitie is gepresenteerd op de Natuurtop van 2 oktober jl. De boodschap luidt: we gaan volle kracht vooruit met de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, maar dat is niet genoeg om te komen tot biodiversiteitsherstel. We gaan ons daarom richten op het natuurpositief maken van andere domeinen (landbouw, energietransitie, woningbouwopgave, etc.). Op de Natuurtop zijn economische sectoren en maatschappelijke organisaties uitgenodigd om samen met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en provincies invulling te geven aan een bijbehorend uitvoeringsprogramma voor de periode 2020-2030 en is daar tevens een begin mee gemaakt.
- De samenwerking met het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Als officieel publiek partner van het Deltaplan ga ik vanaf 2020 een meerjarig partnerschap aan om samen biodiversiteitsherstel in Nederland te realiseren.
- Geïntegreerde gewasbescherming als aanpak die gebruik maakt van diverse methoden om ziekten, plagen en onkruiden te beheersen en te bestrijden.

Daarbij wordt de inzet van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk voorkomen door het toepassen van preventie, niet chemische maatregelen, biologische bestrijders en teel technische maatregelen. Waar gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn hebben laag-risicomiddelen de voorkeur en worden emissiebeperkende technieken ingezet om de uitstoot naar het milieu te verminderen.

- Een nieuwe bossenstrategie voor het behoud en herstel van bossen in Nederland. Ook zal aandacht besteed worden aan het belang van bossen voor internationaal biodiversiteit, mede in het kader van de motie-Bouali/De Groot (Kamerstuk 26 485, nr. 299). We zullen u hierover separaat informeren voor het eind van het jaar.
- Aanvullende maatregelen rondom Natura2000-gebieden ten behoeve van vermindering stikstofbelasting. Hierover wordt uw Kamer in een aparte brief geïnformeerd.
- Gericht beleid op het in samenhang met elkaar versterken van biodiversiteit en klimaat, via onder meer koolstofvastlegging (planten bomen, hoge landschapselementen etc.) zoals vastgelegd in het Klimaatakkoord (onderdeel Landbouw en Landgebruik), onder meer door het opstellen van een Rijksregeling voor de aanleg van landschapselementen in aanloop naar het nieuwe GLB.
- Ondersteuning van het Platform Biodiversity Accounting Financials (PBAF) als een interessante groep financiële koplopers die de ambitie heeft om een netto positieve impact te hebben op biodiversiteit met al hun investeringen. In september wordt door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) een rapport uitgebracht over hoe positieve impact op biodiversiteit te meten als financiële instelling. In aansluiting hierop zal gekeken worden naar (het ontwikkelen van) nieuwe, voor biodiversiteit positieve investeringsmogelijkheden.
- Een koraal actieplan met daarin opgenomen acties die het koraal in Caribisch Nederland beschermen en herstellen, zoals door het verbeteren van de waterkwaliteit.
- Natuurinclusiviteit in het groene onderwijs, bijvoorbeeld via de dit jaar afgesloten Green Deal Natuurinclusieve Landbouw in het Groene Onderwijs.
- Een betere biodiversiteitsmeting in De Monitor Brede Welvaart van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De transitie in ons sociaal economische systeem, waar het IPBES-rapport over spreekt, is gebaat bij een goed ontworpen brede welvaartsmonitor, die mede bepalend is bij het ontwerpen van nieuw beleid. Naast een betere meting van biodiversiteit wordt er gewerkt aan een verkenning hoe de Monitor beter gebruikt kan worden in het beleid.

Rijksbrede aanpak en het interbestuurlijk programma Versterken Biodiversiteit
Biodiversiteit in Nederland wordt echter door meer beïnvloed dan alleen landbouw-, visserij- of natuurbeleid. Ook op andere beleidsterreinen zijn activiteiten mogelijk en deels al gestart, waaronder dat van de ministeries van (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Financiën (FIN), Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Justitie en Veiligheid (JenV.), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Economische Zaken en Klimaat (EZK):

- Naast energie en circulariteit kan biodiversiteit nog een sterkere uitwerking krijgen in duurzaamheidsopgave van infrastructuurnetwerk (IenW), in

navolging van de Green Deal Infranatuur waarbij bijvoorbeeld werd gekeken naar zaken als bermbeheer en vergroening van bedrijventerreinen.

- In de ontwerp-NOVI wordt met een integrale verstedelijkingsstrategie ingezet op een verdichting die gepaard gaat met kwaliteitsverbetering en vergroening van de steden. Dit draagt ook bij aan een versterking van de biodiversiteit in de steden. Deze verstedelijkingsstrategie wordt uitgewerkt in het interbestuurlijk programma Verstedelijking en Wonen dat hierin is aangekondigd (BZK).
- Als uitwerking van de NOVI wordt landschappelijke kwaliteit meer centraal gezet in de gebiedsgerichte aanpak van transities en ruimtelijke opgaven. Landschappelijke kwaliteiten en -structuren zijn belangrijke dragers voor biodiversiteit en vice versa. Meer aandacht voor landschap kan daarmee ook een impuls geven aan biodiversiteits-, klimaat- en ruimtelijke opgave. Via het programma Ons Landschap wordt dit onder regie van BZK verder uitgewerkt. In de beleidsbrief Landschap die later dit jaar aan de Kamer wordt gezonden wordt u over de aanpak geïnformeerd (BZK).
- Ten algemene is meer aandacht voor biodiversiteit in zoete en zoute watersystemen nodig. Hier lopen diverse trajecten. Via de Programmatische Aanpak Grote Wateren werken we toe naar ecologisch gezonde, toekomstbestendige grote wateren en waterkwaliteit waarin hoogwaardige natuur goed samengaat met een krachtige economie. Door via grote systeemingenrepen en passend (economisch) gebruik en beheer de leefomgeving van de grote wateren te verbeteren, zal ook de biodiversiteit worden vergroot (IenW, LNV).
- Natuur is één van de aspecten die kan worden meegenomen bij diverse waterprogramma's zoals Integraal Riviermanagement (IenW, LNV)
- Natuur als thema uitwerken in een natuurinclusief Nationaal Waterprogramma 2022-2027 (IenW, LNV, BZK).
- Het programma Circulaire Economie werpt de komende jaren zijn vruchten af. Als we grondstoffen langer in de economie behouden, door o.a. efficiëntere productie en recycling, dan betekent dat een kleiner negatief effect op de biodiversiteit door ruimtebeslag, CO₂-uitstoot en andere vormen van milieuvervuiling (IenW).
- De Nationale Wetenschapsagenda (NWA) bevat meerdere routes met kennisvragen over biodiversiteit, waaronder de route 'Duurzame productie van gezond en veilig voedsel' en de route 'Kwaliteit van de omgeving'.¹ In de NWA-financieringsronde 2018 is het onderzoeksvoorstel '*Self Defense: Mimicking natural deterrent strategies in plants using adhesive spheres and volatiles*' (€ 1,4 mln.) gehonoreerd. Kortweg: natuurlijke alternatieven voor chemische pesticiden.² Daarnaast zijn er relevante NWA-calls in samenwerking met andere departementen: de call 'Ecologie en Noordzee' (met EZK en LNV) sluit op 24 oktober 2019³ en er wordt samen met LNV gewerkt aan de call 'Herstel Biodiversiteit'⁴ (OCW).
- Van 22 tot 25 oktober 2019 organiseren Naturalis Biodiversity Center en de Netherlands Biodiversity Information Facility (NLBIF) de internationale

¹ <https://wetenschapsagenda.nl/routes/>

² <https://www.nwo.nl/onderzoek-en-resultaten/onderzoeksprojecten/i/88/33688.html>

³ <https://www.nwo.nl/financiering/onze-financieringsinstrumenten/nwa/nationale-wetenschapsagenda---thematisch-programma---thema-ecologie--noordzee/nationale-wetenschapsagenda---thematisch-programma---thema-ecologie--noordzee.html>

⁴ Kamerstuk 29338-207

conferentie Biodiversity_Next.⁵ Hier komen internationale organisaties, wetenschappers en beleidsmakers samen voor de gezamenlijke opgaven en kansen rondom biodiversiteitsdata voor wetenschap en beleid (OCW).

- In afstemming met het ministerie van JenV wordt onderzocht hoe het belang van biodiversiteit te borgen in Rijksbrede afwegingen tijdens het maken van beleid en wet- en regelgeving (LNV, JenV).
- Voor biodiversiteit zal de synergie worden verkend met trajecten op het gebied van inkoop en aanbesteding door overheden, zoals Maatschappelijk Verantwoord Inkopen, dat onder leiding staat van het ministerie van IenW, en het Vervolgtraject Beter aanbesteden van het ministerie van EZK (IenW, EZK).

Een gedeelte van de hierboven geformuleerde acties komt voort uit een direct overleg tussen vertegenwoordigers van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en het Rijk over aanvullende Rijksbrede maatregelen voor biodiversiteit in de openbare ruimte. Met dit door het ministerie van LNV geïnitieerde gesprek geef ik invulling aan de motie hierover van uw Kamer (Kamerstuk 26 407, nr. 118).

Met het oog op onderlinge afstemming en verbinding gaat het kabinet in overleg met provincies om een interbestuurlijk programma Versterken Biodiversiteit op te zetten. Beoogde deelnemers aan dit programma zijn bovengenoemde departementen, alsook het ministerie van Buitenlandse Zaken, provincies en waar mogelijk andere overheden. De Nationale Uitvoeringsagenda die hoort bij de gezamenlijke natuurambitie van het ministerie van LNV en provincies wordt opgenomen in het programma. Ook nemen we de acties die voortkomen uit het overleg tussen de ministeries en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel mee. Het programma Versterken Biodiversiteit zal dit najaar van start gaan.

Als streefdoelen heeft het programma voor 2050 zowel een 100% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Nederland, als een halvering van de ecologische voetafdruk. Voor de Vogel- en Habitatrichtlijn kijken we naar een door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) ontwikkeld model dat via milieu - en ruimtelijke condities uitspraken doet over het percentage soorten en habitats dat in goede staat verkeerd; het percentage doelbereik VHR. Met een ecologische voetafdruk wordt uitgedrukt hoe groot de belasting van consumptie op milieu en natuur wereldwijd is. Daarbij worden alle schakels van de productieketen meegerekend, van grondstof tot consumptie. De voetafdruk is samengesteld uit verschillende vormen van druk op natuur en milieu en is vertaald in virtueel landoppervlak. De Nederlandse voetafdruk is momenteel ca 6,8 ha per persoon. Om naast de Nederlandse biodiversiteit ook de impact op biodiversiteit elders mee te nemen heeft het programma als tweede streefdoel een halvering van deze voetafdruk in 2050.

Europese inzet voor mondiaal biodiversiteitsverdrag

Nederland streeft naar een ambitieus raamwerk voor het biodiversiteitsverdrag. De bestaande CBD visie voor 2050 blijft hierbij ons streven: *'living in harmony with nature'*. Voor de realisatie van deze visie en de mijlpalen (2030) er naar toe is het noodzakelijk inspirerende, meetbare en goed communiceerbare doelen te formuleren. Nederland zet in op het keren van biodiversiteitsverlies in

⁵ <https://biodiversitynext.org/>

biodiversiteitsherstel. Om het doelbereik van deze mijlpaal wereldwijd af te lezen wordt in internationaal verband onder andere gesproken over een percentage beschermd gebied of het aantal soorten dat uitsterft terugdringen op mondiaal niveau.

Naast de doelen is het noodzaak dat het gepaard gaat met een stevig evaluatie- en rapportagesysteem dat onderlinge resultaten vergelijkbaar maakt; (lokale) acties op waarde schat op hun bijdrage aan die doelstellingen; en het bindende karakter van de doelen versterkt. Binnen Europa neem ik het initiatief om te komen tot een groep van gelijkgestemde landen die samenwerkt aan concrete acties verbetering van de implementatie van het verdrag, zoals de integratie van de biodiversiteitsopgave in alle beleidssectoren.

Ook streef ik naar een grotere waardering voor bijdragen van maatschappelijke organisaties, bedrijven en financiële instellingen aan biodiversiteitsbehoud zowel nationaal als internationaal. In de Nederlandse situatie werk ik samen met IUCN Nederland om maatschappelijke bijdragen te stimuleren en onderling van elkaar te leren.

Ik zal u tussentijds informeren en met u in gesprek gaan over de voortgang op weg naar deze nieuwe wereldwijde natuurafspraken. Dat zal ik doen rond de voorbereiding van relevante Milieuraden van de Europese Unie. Naar verwachting is dit aan de orde bij de Milieuraden van oktober en december van dit jaar. Verder informeer ik u voorafgaand aan belangrijke VN-vergaderingen, zoals de tussentijdse vergadering van de CBD in mei 2020, de voorziene Nature Summit in New York in september 2020 en de uiteindelijke CBD COP zelf in november 2020.

Ik zal u tussentijds informeren en met u in gesprek gaan over de voortgang op weg naar deze nieuwe wereldwijde natuurafspraken. Dat zal ik doen rond de voorbereiding van relevante bijeenkomsten van de Raad van de Europese Unie zoals de Milieuraad in december. Verder informeer ik u voorafgaand aan belangrijke vergaderingen in VN-verband, zoals de tussentijdse vergadering van de CBD in februari en juli 2020, de voorziene Nature Summit in New York tijdens de Algemene Vergadering in september 2020 en de uiteindelijke Conferentie van Partijen van de CBD in Kunming in november 2020. Over de motie-Jetten/De Groot (Kamerstuk 21 501-20, nr. 1440) die ziet op het biodiversiteitsverdrag wordt uw Kamer zoals gezegd separaat geïnformeerd.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit